FANTJE Z VSEH KONCEV SVETA

Pod tem naslovom je Viktor Jeriha-Kovačev iz Zaloga napisal knjigo, ki pripoveduje o življenju in boju internacionalnih brigad v Španiji, v katerih se je bojeval tudi sam.

Rodil se je leta 1903 v Zadvoru v družini treh fantov in treh deklet. Že v rani mladosti se je preselil na Vevče in kasneje v Zalog. Oče je bil kovač, sam pa se je kasneje zaposlil pri tvrdki Junc v Ljubljani, kjer je delal kot trgovski potnik. Z idejami komunizma se je seznanil pri tovarišu, s katerim je bil skupaj pri vojakih; bil je komunist in postala sta si velika prijatelja. Ob obisku pri tem prijatelju leta 1929 na Sušaku je doživel aretacijo, ker so njegovega tovariša iskali kot člana prepovedane KP. Skupaj z njim in drugimi komunisti je bil zaprt v Karlovcu in kasneje izgnan v Dravsko banovino.

Čeprav kratkotrajen, je ta zapor nanj napravil velik vtis. Dodobra je spoznal ideje komunizma in ob vrnitvi domov je bil takoj pripravljen sodelovati s

Viktor Jeriha-Kovačev: „Knjigo sem posvetil vsem znanim in neznanim tovarišem, ki so se na strani republike bojevali v Španiji."

komunisti Stanetom Bobnarjem, Jožetom Mazovcem, Poldetom Mačkom, Adolfom Jakhlom in drugimi. Predvsem se je družil s Stanetom Bobnarjem in bil v tesnih stikih s Svobodo in Vzajemnostjo v Zalogu.

Do prvih razgovorov o pomoči republikanski Španiji je prišlo potem, ko sta Italija in Nemčija začeli odkrito sodelovati na strani Franka. Prve konkretne razgovore pa je imel s Stanetom Bobnarjem, ki je bil povezan s Pepco Mačkovo, Leskoškom in drugimi, katerim je KP poverila organizacijo prostovoljcev v pomoč republikanski Španiji. Za občini Polje in Dobrunje je bil zadolžen Stane Bobnar. Njemu se je prijavilo precej več tovarišev, kot jih je kasneje leta 1937 odšlo v Španijo.

Prva pot skupine prostovoljcev iz obeh občin pa se je končala že na otoku Braču, kjer so jih zaradi nezadostne zveze in konspiracije aretirali žandarji in jih odpeljali v splitske zapore. Tu so bili ob psovanju in lakoti, obsojeni na 10 dni zapora, nato pa prepeljani v ljubljanske zapore, kjer so jih po nekaj dneh izpustili.

Želja po pomoči republikanski Španiji pa jih ni zapustila. Kmalu so bili zopet nared: to pot so šli prek Avstrije, Švice in Francije.

Pot po francoskih tleh je bila veliko varnejša od drugih, saj je Francija odkrito simpatizirala z republikansko Španijo. V Parizu, kamor je prišel Kovačev marca leta 1937, je bilo središče prostovoljcev in internacionalnih brigad. Od tu se je z vlakom v družbi številnih prostovoljcev z vsega sveta odpeljal proti Španiji. Mesto Figueras je prisrčno sprejelo interbrigadirje in tu se je začela tudi pot prostovoljca Viktorja Jerihe.

Njegovi opisi španske pokrajine, ljudi in bojev, ki se jih je udeležil, kažejo vso surovost in zagrizenost vojskovanja. Mesta kot Albaceta, Valencija, Quinto, Belchite, Morello, Madrid in druga so bila prizorišča številnih bojev, skozi katere je šel in v katerih je bil tudi ranjen. V knjigi opisuje tovarištvo, hrabrost in trpljenje interbrigadirjev – tudi Slovencev, katerih delež je bil številčno zelo velik. Najzanimivejši pa so odlomki o njegovih prijateljih iz Polja, Zaloga, Kašlja, Dobrunj in drugih vasi poljske in dobrunjske občine.

Njegov opis se konča z zlomom republikanske Španije in s tegobo, ki so jo ob tem doživljali interbrigadirji.

Viktor Jeriha se je po umiku interbrigadirjev v Francijo leta 1939 in ob napadu Nemčije na Francijo spomladi leta 1940 javil v francosko armado, kjer je bil ranjen in ujet. Kasneje so ga Nemci kot invalida repatriirali v svobodno Francijo, od tu pa se je na poziv KPJ napotil domov. Spet se je pričela težka pot trpljenja, ki je Viktorja Jeriho pripeljala v ljubljanske zapore, od tu pa v Dachau.

Knjiga je pisana napeto in privlačno in bo gotovo našla številne bralce med občani, pa tudi med drugimi, saj je ena redkih knjig, ki opisujejo slovenske interbrigadirje in njihov boj za republikansko Španijo.

ŠE ENO PRIČEVANJE

O ŠPANIJI

Pri Partizanski knjigi v Ljubljani je konec leta 1971 izšla knjiga Fantje z vseh koncev sveta. Napisal jo je naš občan Viktor Jeriha – Kovačev in jo posvetil „vsem znanim in neznanim tovarišem, ki so se v letih 1936–1939 v vrstah mednarodnih brigad bojevali na strani španske republike." Dvaindvajset med seboj povezanih slik odločilnih trenutkov v bojih proletarcev res z vseh koncev sveta. Z epilogom se pridružuje mnogim dosedanjim pričevanjem španskih borcev, ki so se srečevali na barikadah v obrambi španske republike. Avtor sam v delu ne nastopa v 1. osebi, je pa prisoten v Pavlovi španski poti, ki povezuje vse slike. In prav to daje delu pečat skupnega boja, kjer je posameznik pomenil toliko„ kolikor je prispeval k boju revolucionarne Španije konec 30-ih let. Enkratnost vsakogar od teh borcev se je manifestirala v posameznostih, različnih življenjskih poteh, ki pa so jih vse – od rodnih krajev z vsega sveta – pripeljala do skupnega oboroženega boja v obrambi španske proletarske republike.

Pred bralčevimi očmi se s filmsko naglico zvrstijo živi popisi napadov, zmag, težav pozicijskega bojevanja, trpljenja na pohodih, pa veličina in človečnost ljubezni, realnost zaledenega življenja, nečloveške brutalnosti trenutkov, obešenjaški humor, pa ljubezen do zemlje z vso – skoraj idilično – privrženostjo tej vedno znova se presnavljajoči sili življenja. Vmes se pobliskavajo odsevi sistematičnega ubijanja fašističnih bomb, požganih in zapuščenih vasi razbitih polj, uničenih gozdov, rek beguncev . . .

Iz teh nasprotij zraste tragedija sklepa Društva narodov o umiku mednarodnih prostovoljcev iz Španije. Kot da ne more biti res, avtor zaključuje svoje delo z vizionarno podobo svetlega dne 9. februarja 1939, ko so španski interbrigadirji stopili na francoska tla: Hitlerjeva zlovešča senca lebdi nad Evropo, v mestecu Le Boulou pa v lahkotnem ritmu strumno korakajo napol bosi, raztrgani, zarasli, suhih obrazov fnatje svoji usodi nasproti.

Sposobnost izbiranja in opazovanja izpričuje avtor tudi z besedno trdoto v opisih bojev, z lirizmi nasprotnih trenutkov, z bogato rabo pridevnikov in dokajšnjo originalnostjo izrazja v času in prostoru. Naslonjen tudi na ljudsko izrazje se tudi jezikovno povezuje s tistim ljudstvom, iz katerega je izšel. Tudi vse to dela knjigo privlačno, da je kar ni moč odložiti, preden ni prebrana.

Za naše bralce bo zanimivo, da se dogajanje začne 28. februarja 1937 v Zg. Kašlju in da nam v knjigi avtor predstavi poleg drugih znanih borcev tudi več naših še živečih občanov, Staneta Bobnarja, Cirila Rometa.

AM

Visoko starostno poprečje

V društvu upokojencev Ljubljana-Moste so včlanjeni 104 upokojenci stari nad 80 let; od teh je 67 članic in 37 članov. Med njimi pa je 7 starih nad 90 let, in sicer 6 upokojenk in upokojenec, Najstarejša Franica Bezlaj je dne 10. 11. 1971 dopolnila 96. leto.

Dva podružnična odbornika sta pred novim letom obiskala vseh sedem najstarejših svojih tovarišev, jih vse našla pri dobrem zdravju, jim zaželela obilo sreče, zdravja in zadovoljstva v novem letu ter jih tudi obdarila.

Ob tej priliki prosi odbor vse članstvo, naj čimprej poravna morebitne zaostanke kakor tudi prispevke za tekoče leto.

Pisarna je v zgradbi občinske skupščine Ljubljana Moste-Polje, Proletarska 1, pritličje levo, soba št. 7.

POGOVOR S SLIKARSKIM SAMOUKOM TOMAŽEM GOSTINČARJEM

Med priznanji in odklonitvami

V decembru je razstavljal v avli bivše ljubljanske Kazine, na Trgu revolucije. Tam sem ga poiskala.

Jaz: Nisem strokovnjakinja, zato so moja merila vrednostenja tvojega dela zelo osebna. Kaj imaš raje: mnenje občinstva ali mnenje slikarsko izobraženih ljudi?

On: Mnenje večine, saj mi ta večina tudi (sedaj) zagotavlja obstoj.

Jaz: V katero smer se uvrščaš?

On: V ekspresionizem. Toda mnogokrat zaidem v impresionistično tehniko, ki je pri meni posledica čustvenega nihanja od – kako bi rekel – grobosti, eksplozivnosti, k nežnemu, umirjenemu razpoloženju. Slike tega razpoloženja so zame impresionistične. To so slike, katerih barve so realne, neproblematične, slike pa so zelo razpoznavne.

Glede druge ekspresionistične tehnike pa tole: naravo, karkoli, sem doživel po svoje, jo po svoje izrazil. Te slike, te barve so divje, celo kričeče, lahko so videti skrajno neprimerne; ampak jaz sem jih tako doživel, to je moj izraz. Zato hočem ostati samouk (star je 19 let). Ne maram teorije, naučenosti. Pa nimam nič proti drugim – kar komu pač ustreza.

Jaz: Bi ti mogel delati še kaj drugega kot slikati?

On: (užaljen) Stvar je v tem, da je to zame delo, prvo in najvažnejše.

Jaz: Človek mora živeti od svojega dela – in tudi ni vseeno, kako živi.

On: Prodajam svoje slike in vem, da jih še bom. Kako sliko več ali kako manj – in bolje ali slabše bom od njih živel. Akvareli in oljne slike, ki jih vidite tu viseti – to je že vse prodano. Akvarelov sem naslikal največ, več kot oljnih slik, ker so vodne barve cenejše. Barve in platno – to sta zame še vedno velika problema.

Govoriva o prvi in drugi sliki Dolenje vasi: Tam je zmenjen z nekim slikarjem. Čakati mora nanj in riše. Lahko in hitro nastaja oljna podoba. Končano. Ta slika je zanj končana. Slikarja pa še vedno ni. Pripravlja se k nevihti, temni se, trava valovi, drevesa gredo sem in tja, šumi.

On: Slikarja še vedno ni. Pokrajina je spremenjena. To me je vznemirilo. Začel sem spet risati, novo sliko na isti motiv. Hitel sem, da bi dohitel spremembo. Ni mi bilo važno, da isto pokrajino tako spreminjam. Barve niso bile več resnične barve , kakršne sem bolj ali manj točno zadel na prvi sliki. Vse se je zamenjalo – točno tako, kot sem zdaj čutil. To je bil zdaj moj izraz.

Slikanje na platno zahteva vnaprejšnjo posebno tehniko: platno razpne na leseni okvir, skuha klej v vodi, doda kredo, da dobi redko maso. (Za primer je navedel zrnato strukturo pšeničnega zdroba.)

Slika štenpetrske cerkve v Ljubljani je nastala na lesonitu.

Jaz: Si kdaj slikal pijan?

On: Saj to ni mogoče, bilo bi preveč zmedeno in takih slik ne bi priznal. Drugače je pa v krizi, ki sledi. Takrat pa sem slikal. Rekel bi, da omrtvičenju sledi čas obračuna.

Razstavni prostor so mu plačali trije moščanski obrtniki: Belinger, Medved in Velkavrh, panoje pa so mu posodili v Jelovškovi galeriji na Kodeljevem.

Na vidnem mestu razstavnega prostora visi podoba umrlega očeta. Na kraju preberem še knjigo vtisov ob slikah Tomaža Gostinčarja. Velika večina ga odobrava, kdor ga pozna že dalj časa, mu priznava originalnost in ga spodbuja. Tudi popolne odklonitve so bile tam.

Če mene vprašate: Dve sliki bi imela obešeni v stanovanju.

P. S. Njegovo sliko moščanski motiv sem odkrila v sejni dvorani naše občinske skupščine.

ALENKA LOBNIK

ŠOLSKA GLASILA

ISKRICE

Morda še ne veste. Iskrice so časopis, glasilo učencev osnovne šole Ketteja in Murna, kot je zapisano na zagonetno poslikanem ovitku.

Prizadevanja mladega rodu so zmeraj mikavna. Zato pozorno prebiram 4. številko 13. letnika Iskric, ki je ob koncu lanskega leta razveselila očetovsko mladež in se te dni nekoliko nepričakovano znašla na moji mizi. Rade volje mi je odprla svojih trideset popisanih strani, na katerih se odražajo podobe otroškega sveta, iskrene in pestre, takšne, kakršne mora naslikati samo roka hudo mladega ali komaj kaj odraslega človeka. Črta, ki jo potegne prvošolček je preprosta in tako kratka, da sega samo od doma do šole. Na to kažejo drobceni, kot enostavni opisi nanizani prispevki male Sonje. Govorijo o bratcu, ki ga je kupila mamica, o srnici, ki se je za dan ali dva priselila v njen mali svet.

V sedmošolcu – njegovega leto dni starejšega vrstnika niti ne omenjam – tiči kos zrelega moža, v resnici ne, pa vendar le. Rad bi nas prepričal, da prebira dela mojstrov besedne umetnosti, tudi o tem, da doživlja njeno lepoto in da se ji želi približati. Sedmošolčev svet prostorsko ali časovno ni omenjen, misel ga vodi k začetku in koncu, do skrajnih meja vidnega pa v globino nevidnega. Čustveno razgljablja ob dogodkih iz narodnoosvobodilnega boja, prav tako ob pretresljivih primerih sodobnega svetovnega dogajanja, pri čemer obsoja nasilje in hvali svobodo. Sedmošolec malo govori, bolj razmišlja, celo o takih resnih rečeh, kot je življenje. Za primer si oglejmo spoznanje Mihele, ki je približno takole: „V puščavi zapiha močan veter, razpne svoja krila in se z vso silo zažene v lahek, rumen pesek, ga s prahom odnese prek puščave proti nebu in ga končno odloži v morje, kjer dočaka svoj konec. Tako tudi človek najde svoj mir. Utrdi se od nenehnega boja, se vda, počasi ga obda mir in neskončna tišina, obda ga neskončni tihi in trdni zid večnosti."

Sedmošolec Dušan je član literarnega krožka. Nekoč se mu je primerilo, da se je izognil sestanku. Doma ga je zapeklo, vrnil se je v šolo in skrivoma opazoval sošolce, ki so izlivali prispevke za novo številko Iskric. Zazdelo se mu je, da bi kdo izmed njih utegnil postati veja na žlahtnem drevesu slovenske književnosti, čeprav nihče ne misli na to. Kar dela, dela zaradi duševnega zadovoljstva, zato, da bi potešil žejo po lepem.

Seveda, to so Iskrice. Kovačnica lepega, najplemenitejšega, kar more zagoreti v mladem človeku ob pomoči skrbne šole.

Jaz

PRIZNANJE OSMOŠOLCEM

Že v preteklem letu je mladina osnovne šole POLJE dokazala, da je vestno, vztrajno in dosledno delo v zunajrazrednih dejavnostih vseh zvrsti osnovna tirnica, ki vodi pota dopolnilnega izobraževanja. Znani so fotoamaterski izdelki njihovega krožka, ki se je javnosti predstavil že na minuli šolski razstavi. V telesnovzgojni vadbi so dosegli poljski pionirji prva mesta v republiškem merilu. V dneh 15. in 16. julija letos pa so modelarji jadrnic sodelovali tudi na republiškem prvenstvu v Piranu!

Na pot v Piran so se podali modelarji – jadralci z manjšimi modeli jadrnic PIONIR ter z večjimi in hkrati zahtevnejšimi modeli PIRANKA! Na štartnem mestu so se srečali pionirji-jadralci iz POLJA še s tekmovalci iz Murske Sobote, Ljubljane in Pirana, medtem ko so prispeli tekmovalci-jadralci iz drugih bratskih republik, da se v naslednjih dneh udeležijo državnega prvenstva. Po dokaj nemirnem morju pretekle noči je ostala vodna gladina tudi na sam tekmovalni dan izredno valovita, kar je povsem preprečilo štart modelom PIONIR. V „razredu K" pa so uspešno štartale PIRANKE, ki so drzno hitele proti cilju. Med temi je bila najlepše izdelana jadrnica sedmošolca Marka Oblaka, ki je že v juniju 1971 osvojil prvo mesto na mestnem tekmovanju! Markova PIRANKA ni bila le najlepša, temveč tudi najhitrejša in v vožnji najsigurnejša. Skratka, bila je estetsko in funkcionalno NAJBOLJŠA! Zato je tudi Marko dosegel ta dan z njo PRVO MESTO – OSVOJIL JE SLOVENSKO PRVENSTVO V MODELIH JADRNIC! Kot tekmovalna vrsta pa se je skupina pionirjev-jadralcev iz POLJA zasluženo dvignila v sam vrh slovenske elite!

Mladi modelarji-jadralci so se vrnili domov z odličji, bogatejšimi izkušnjami in kopico delovnih načrtov. Žal prihodnja dva dni ni potekalo državno prvenstvo modelov jadrnic, ker so se javile na tekmovalnem mestu le štiri tekmovalne vrste iz štirih republik! Pravilnik o tekmovanju modelov jadrnic pa predpisuje UDELEŽBO PETIH REPUBLIK! Zato se tekmovalna vrsta modelarjev jadrnic z osnovne šole Polje ni mogla predstaviti KOT SLOVENSKI PRVAK, da bi se potegoval za najvišje priznanje.

Modelarji-jadralci tudi v tekočem šolskem letu vsak dan trkajo na vrata delavnice, kjer bo deloval modelarski krožek!

Vodstvo osnovne šole Polje z ravnateljem Mirom Žlajpahom je eno redkih na področju Ljubljane, ki je pripravilo osmošolcem 1970/71 ob slovesu izredno priznanje! Vsak posebej, ki je sodeloval v zunajrazrednih dejavnostih, je prejel lepo knjižno darilo ter lično priznanje z iskreno željo, DA NA ŽIVLJENJSKI POTI USPE!

BOŠTJAN NOVŠAK

Pionirji bodoči samoupravljavci

Sestavni in neločljivi del programov osnovnih šol je tudi pozornost na pionirje – bodoče samoupravljavce. Tega so se zavedali tudi doslej pionirji toliko, da lahko sedaj mislijo na nadaljnje korake: vedno večje sodelovanje v učnovzgojnem procesu, še več aktivnosti pri uresničevanju zahtev svojih programov!

Tako in podobno so izzvenele vse letne pionirske konference, tako so na svoji konferenci sklepali tudi delegati – člani pionirskega odreda Maksa Perca na OŠ Ketteja in Murna.

Dimnikarsko podjetje
LJUBLJANA
Pokopališka 11, telefon 33-450

Mizarstvo Moste
● izdeluje sobno in kuhinjsko opremo za lokale in poslovne prostore